

МОДЕРНО ИЗКУСТВО

МЕСЕЧНО СПИСАНИЕ

ЗА ИЗКУСТВО, КРИТИКА и КУЛТУРЕН ЖИВОТ

Год. I. Редактор: Евгений К. Теодоров. Кн. IV

Модерна поезия.

Тежки, тъмни крила притискаха света—това бе времето, което се вписа в историята, като век на утилитаризма и материалистичната философия, век в който личността като обект и фактор, бе изтритана от всякъде. Сивия реализъм заброди върху повърхността на всекидневното и преходното за да чопли от него отломките на своите песни, а личността на поета се превърна на фотограф, който не твореше, а копираше. Но в лицето на последния умиращ представител на тая школа — Емил Зола, виждаме трагедията на писателя, който предчувства, че „Бъдещето не принадлежи на реализма“.

И над безцветния, плахо-блуждаещ заник, над неговите неуверено затихнали слова се понася буря, буря, която пречиства атмосферата, напоена с изпаренията на един материалистичен, груб век, „който бе в края на своя декаданс“, както запя Верлен. В миг се понесоха мощни, неудържими звуци, няколко бурни вагнеровски акорди, които разтърсеха света,—това бе вопъл, протест и зов на пробудената човешка личност, която чуеше своите окови. И роден в мигове на едно екзалтирано визионерство, с чудна вяра в бъдещето на „аз“, възкръсна от развалините пеещия феникс, очерта се в далечината силуета на „übermensch“ а. Пророка на сребърния възход — Фридрих Нитче, дойде с песента „Licht wird alle fassen, was ich Flame bin ich sieherlich“ и „О, небе над мен! Ведро! Дълбоко! Като те гледам, тръпна от божествено пожелание.“ Той показа пътя към новото, сам поведе борба и „Also sprach Zarathustra“, „Götzendämmerung“ „Gaja scienza“ и „Ecce homo“ са апокалиптичните слова на новите скрижали, на новата ерес.

Възторжения бард замлъкна, загърчи се, закиска демонично и.. последния му ден го намери полудял. Но в далечния скандинавски край друг го вече приветстваше с първата си драматична поема „Катилина“, и чрез Лукреция поздравяваше изгреващото слънце. Едновременно почти, макар и в различни насоки, се отзоваха и псалмопевците на личността — Толстой и Достоевски.

Личността празнуваше своето възкръсване; слжницето, под чиито лжчи се роди модерната поезия изгря и певците ѝ шепнеха думите на Бодлера „Je cherche le nouveau!“

Потече свежа струя която вля в стиха музика и анархизъм, и в цялата поезия — живот.

Реализма се преживя и Пол Верлен писа: „Нас символистите ни сравняват със сладкопойни птички—защо не? Че аз например съм славей е тъй верно, както и това, че Зола е вол“ и „Декадент — хвърлиха ни тоя епитет, като подигравка; но аз го приех като зов за борба“.

* * *

Така започна възхода на новото, в лицето на символизма, който търсеше таинствения смисъл на всичко и говореше с тъмния език на истинския свят, който се откроява непосредствено на душата в условни багри и символи. Със смял размах, минал през декадентите и великия шведски драматург—Хенрих Ибсен, той достигна до съвременника ни Метерлиник, който го теоритизира и създаде новата библия — „Tresor des humbles“. Това бе поезията, която искаше да отрази оня край „най-добър, най-чист и най-значителен, който не влиза в обикновения живот“, както се изрази сам той, или както я характеризира П. Кохан: „Мистичното учение за душата и другия свят лежи в основата и на всички останали идеи на символизма — на неговото отричане на традиционния морал, на възторга му пред изкуството и красотата и на неговото прекланяне пред жената и тайнствения смисъл на любовта“.

Малко по-късно се появи импресионизма, който нахвърляше с кистцата си меките нюансни краски и впечатления, — impression, тъй както те се пречупват през призмата на душата и на един доловен импулс, който тласка човека по зигзаците от люлката до гроба. Явил се като примирение между реализма и романтизма, той описваше явленията не каквито са, а с ония настроения и мисли, които те пораждат.

Но като остра реакция срещу последния се яви експресионизма. Той разкъса действителността, видимия свят и от тяхните късове, подобно на истински творец, извая живота, истинския живот, който се отразяващи в истинското изкуство. Обективния мир сам по себе си изчезна, като самостоен живот и се яви само като expressions породени от него, но живещи оня живот на художника, когото той съзерцава в собствената си душа, в света в самия него. Временното, националността, правдоподобното и историческата правда — всичко се руши. Художника възстава против всички ограничения. Той се вдълбочава в себе си, където, подобно в платоновската пещера на идеите се отразяват сенките на истинския мир със своите форми, общност и непреходност. — Вжншия свят е

деформиран, претопен, но затова пжк в новите създадени образи виждаме самите себе си.

Съвременният немски романист-експресионист Казимир Едшмид ето как характеризира експресионистите: „Пред тях се разгърна безкрайното чувство. Те не виждаха — те гледаха; те не фотографираха — те имаха видения. Те не искаха да представят лжснатия народ от някакъв цирк — те искаха сббитие, което се задържа. Така пред атомистичния откъслечен свят на импресиониста изникна великото всеобемащо световно чувство. В него земята и земния живот се отразяват като някакво грандиозно видение“.

Експресионизма е бунт против всичко, което се губи в реалния свят. Той замахва в свърхземен екстаз към плаща на Изида върху когото стои вековния надпис: „Никой смъртен не е повдигал булото ми“ и иска да го снее. И неговия творчески път и неговия изтънчен естетизъм, сж интуицията, — интуицията, която Хартман постави в основата на гносеологията и за която Анри Бергсон казва: „Ние биваме въведени от нея в самата глбина на битието“. И пред експресиониста се открива нов мир от краски, звуци и видения, които всички ние чувствуваме непосредствено в млчанието и сжстредочаването в себе си без да можем да назовем; той снее маската на привидното и временното и ни откри истинския мир и живот.

* * *

Модерната поезия не е само рожба на модерната душа на XX век — нервна и болезнена — тя е поезията на вековете, на мировата душа, която (както говори Метерлинк) слиза от върховете и осветява долините. Душата която създаде модерната поезия, това е душата на древния египтянин вжплотена в загадъчния свинкс и в серафичните символи; душата на японца, китаеца и персицеа неразбрана и затворена в експресивните свои паметници, душата на волния индиец, от преди 3000 години, който при бреговете на златокждрия Ганг е пеел химни на слжнцето и в пантеистичен екстаз се е сливал със сребжрния ефирен лжх на битието с призрачната Маха-Майя, — това е душата минала през античния свят после окована от християнството и материалистичния век за да почувствува днес своя живот някъде в далечните времена в живота на земята и предечната вселенна. И в своя купнеж към другаде, към края на виденията, — тя е псалмопевица на самите нас, — вжвържщането към нас, — на това, което сме ние в своята смжтна и неразгадаема сжщност, на това което е в нас и в което сме ние. Защото може би пребродила всички замжглени лунни пжтища от крайния предел и джлбините на всемира — на собствената ни душа, тя шепне своето далечно ехо, че не Тайната ни е създадала, но ние сме създали тайната а в кржговрата през мира на сенките към „аз“ е химна за бжд-

ния човек. Тя е химна, подет от вековете пжлен с жад по онова, което се е чертало в сжнищата и редките мигове на просветвания пред погледите на уморените кervани из земната пустиня, онова което е странно, непонятно, фиктивно, а и тжй познато, действително, както спомена за някоя отдавнашна песен слушана може би над нашата детска лжлка.

Модерната поезия не е последния акорд на една отзвжила епоха, но зараждащата се симфсния, (която може би още джлго ще бжде затжмнена), изтржгната от „цялата клавиатура“ както казва Готие, на един светжл вжзход, предчувствие на едно светло „ново“, когато ще паднат всички окови (нравствени и социални), които свжрзват личността. Модерната поезия — страст жжм светлата красота — е песента на далечното утре, песента, която обажда сиянията на вечността чрез своите рапсоди — художници, които Уайлд и Сезан наричат очи на човечеството. И тя не се разгадава и разбира, а непосредствено преживява и чувствава.

Модерната поезия — ту химн жжм бездните на безграничната светлина, ту плаха и нежна с резигнираща минийорност и просжлзени очи от неясна смжтна болка по нещо отлетяло, безвжзвратно, ту приобщена жжм скржбта на многото, жжм общата човешка мжка и ужас от живота, ту летяща през мжглиите и небесната синева жжм безкрая, смжтна като неуловимите загаджни трепети на душата, джлбока, задушевна и истински човешка, тя отразява в себе си, като в сребжрно огледало при лунен зрак, розовите безбрежия на новия ден, купнежа жжм вечността и ритма и хармонията на всемира, на душата.

Евг. К. Теодоров

* * *

Черни ярани на рояци с грак отлитат и прилитат
Всред мжглиите потжмнели, неподвижни и студени.
Сетни листи от смразени сухи клонки се отронват
И посипват запустели улици и тжмни двори:

На душата тегне страшно вранения грак злокобен, —
Сякаш смжртен джж разнася и вещае зла прокоба —
И чертае нейде гроба на летото разноцветно
И с камбанен звжж разнася похода на зима мжртва.

П. Керемидчиев

ПРОКЛЯТИЯ В НОЩТА.

* * *
... Видях те аз о, Господи, — не зная.
То сѣн ли бе сред' зной, или мечта;
Ти с укор тих прокле ме от безкрая,
Простре рѣце и ... спусна се нощта ...

Припадна мрак и горестни клепачи
Се спустнаха на морен Сатана,
И сякаш грях на веки се провлачи
По моя пѣт сред мрак и тишина.

Душа ми Ти невесело ориса,
О, Господи, проклет да е часа! ..
И моя ден проклятиѣ написа
На твоите безжълвни небеса ...

ЕЛЕГИЯ

Дойди сред нощ спокойствие желано
От тия безприветни небеса
И усмири душа ми сжкрушена —
Нестихнала в желания без пѣт ...
Дойди, дойди: макар тѣй още рано
Ще пия аз от твойта тиха смѣрт,
И на нощта в пригръдката свещенна
На многото скръбта ще повеса ...

Дойди! ... А що от туй че млад сѣм още?
Аз виждам смѣрт сред делничката бран ...
По хубав блян и младост ще застине
И моя дял нерадост ще срази ...
Сега е нощ ... а в много лунни нощи
Сжрдцето ми прошепваше в сълзи: —
Живота — сѣн, кат сянка ще отмине
Нерадостен, невесел, неразбран ...

Дим. А. Милевски

СЛЕДИ ОТ МЖЛЧАНИЕ.

* * *

Моя ден е отплувал навеки —
моя ден — неузряла мечта.
Ето златните, лунни пжтеки
и студената гржд на нощта.

Аз сжм с моите зли суеверия,
що рисуват портрета на Страх,
И разплакан пред странни предверия
Чакам твоя последен замах.

Зная, мойта молитва е мжртва,
— моя стои леден кръг обкова —,
А от близката, каменна цжрква
всеки звжн е горчиви слова.

И расте и израства огромен
твоя образ по-хубав в нощта,
И целува ме черния спомен
— моя ден — неузряла мечта.

Димитр Чаков

На К. Константинов — По случай
пребиваването му между нас.

Убийци.

Всички слушаха как той свири Паганини — славееви мелодии в далечината на вишнева алея изтржнати от една корда.

Бе задушна гореща вечер.

Беха приготвили изстудено во лед вино...

И лицата на сжбраните беха с оттенжк на млечен мрамор, но сжс злобните черти на Юда Искарнота.

Всички слушаха — само тринадесетия от сжбраните — млад мжж с бледо лице и големи печални очи, стоеше на страни и чертаеше по земята знаци.

В очите му гореше болния блясжк на широка безпределна мжка.

Така е било: Дванадесеттех ще изменят и ще остане той сам, защото такава е била предвечната воля на неговия Отец, защото в начжртаното заклинание ясно личеше истината: че материалния свят е винаги против живота на духа, че подвига и величието не са за тия, които живеят сжс страх пред смжртта.

Когато Геният плачеше в алеята на собствената си безизходност и тъга приближиха се до тринадесетия — дванадесетте и го попитаха:

— Какво гадаеш?

А той отвърна:

— Единен е смисъла на живота, като дело на една вечна истина, дух и томление! Единна е красотата в живота на духа, но без дух живеете Вий, защото за Вас по мил е живота на плътта от живота на Духа.

И свърши своето гадание.

Подадоха му вино и той го изпи и остана ням като гроб.

Тогаз лицата на дванадесетте добиха цвета на черен мрамор и оттенжка на изменници. Сатанаил, както никой други път се радваше, че тринадесетия остава пак без другари, сам с истината на своя живот.

И всички го уверяваха, че неговата истина е лъжа, но той вярваше в словата на последното заклинание.

Тогава един се доближи до него и го попита:

— Знаеш ли кой съм аз?

Той му отговори:

— Ти си палача на духа!

Друг го разтърси за рамото и му рече:

— Знаеш ли кой съм аз?

Той му отговори:

— Ти си палача на любовта!

Най-после трети се приближи до лицето му и със стиснат юмрук до очите му го попита:

— Знаеш ли кой съм аз?

Но той не отговори този път, а само сжлзи се търкулиха по страните му, защото Той позна в него убиеца на истината, без да може да му рече това.

Поднесоха му за трети път вино изтудено в лед. Но сега Той не пи, а слушаше унесено през горчивата мъка на душата си — как в градинската алея с последния акорд от цигулка умираше Гордата Сила на Света, гърчеше се и плачеше безотрадния Паганини, над земния мравуляк — вечен безпокойник, в родината си прокълнат и низвергнат Демон...

К. Димитров

Снежинки.

Снежинки, .. леки, игриви снежинки...

Подгонвани от студения вятър, те лудо се блъскат в стъклата на прозорците, сякаш искат да влязат и се постопят в тясната уютна стайчка. И ето, не сполучили; те жално изскриптяват и пак завиват вихрен танец нататък из полето.

Снежинки, .. леки, игриви снежинки...

То беше тѣй отдавна... И тогава те хвъркаха все тѣй бели и блестящи, все тѣй искреха главните в камината, все тѣй бавно и равномерно отсичаше времето стенния часовник. Из въздуха се разливаше мека, приятна топлина. И луда, неудържима радост клокочеше в моите гърди!

Снежинки... леки, игриви снежинки...

Все по-буйно прелитаха те над замръзналата земя, когато изведнаж в моята стая влезе, цяла засипана от тях оная, която трябваше да донесе сѣс себе си жадуваното щастие. Те блестяха подобно златни звездици върху черната смолиста коса, върху нейните клепки, надвиснали над сини безджини очи. Щом влезе, тя бързо разтвори прозореца и, за един миг, стаята се изпълни с леки, блестящи снежинки.

— Виж мили, те са леки и нежни като нашите мечти!

И звучен смях из девствени гърди, и тайнствен шепот, и щастие и радост...

Снежинки... леки, игриви снежинки...

То беше тѣй отдавна... Изправен край прозореца, аз го разтварям широко и протягам треперящи ръце. Орляк снежинки нахлуват върху мене, политват като бели переперудки из стаята и бързо се стопяват. Аз потръпвам от студ, затварям прозореца и мъжа, непоносима мъжа притиска сърдцето ми.

Кой знае, може би, далече някъде и върху нейния прозорец сега се спят сѣщо такива леки, игриви снежинки...

Д. Марчевски — Люляков

„В. летежа на дните“!

Останах сам...

Споменът по теб сплетен в моите мрачни блянове, напомня красотата на оголения ми вече самотен парк. В мрака, който нахлу в душата след денят, в който за сетен път те видях, цветята, които нявга пося, не увехнаха, не окапаха. В мъжа пред теб топя се, по теб топя се...

* * *

Как мъчително бавно минаха толкова нощи от както не съм виждал твоята усмивка събуждаща пролет в душата ми, от както твоя път с блясък и чистота поглед не съгрива заледеното сърдце. Моя парк след тебе остана пуст... Ничия песен не огласи самотните дворци и зеленината увяхна. Где си ти? Ела, никога моята душа не е била тѣй сиротна, тѣй сама. Всичко без теб е пусто... Ела, ела...

* * *

Проклех те, но ето пак нищожен в своето величие сжс сломена гордост аз гоня тжлпата жаден, след лутания джлги в шумжт ѝ гласжт ти да чуя... Аз тжрся в погледа на гжм-жащата в нозете ми тжлпа твоя. О юлска нощ, ти нивга не се повжрна. Твоя аромат аз дишам с гжрди притиснати от луда радост... Ти бе до мен. Потжнали в самота, твоята малка мека ржка минаваше бавно по моята глава и страстния шепот на твоите уста пжлнеше душата ми. Ти нашепваше ми за оня мир, гдето слжнцето нивга не залязва, гдето скржбта сжрдцето не кжса и цветята цжвтят не вяхнат. Ти полагаше венец сплетен от вечно шастие на моята глава и сжрдцето ми се пжлнеше с пориви на доброто, душата ми вжкржсваше из тинята на затржстеното бласто...

Ти бе до мен... Аз бях готов да обвия около девствения ти строен и горд стан своите ржце, да те притисна до своите мощни гжрди, да обсия окрасената ти от златисти кждри глава и джлбоките пжлни с детска чистота очи с горещи, безумни целувки... Но аз бях слаб да сторя това. Моите силни ржце трепережа пред теб. Моя поглед се свеждаше пред теб. — Желаех но не можех. — бях слаб — и бяха моменти, когато чувствувах своята виновност пред теб и бях готов да падна в нозете ти, да моля за пощада, да обещавам, че ще бжда добжр, безкрайно добжр... Душата ми се изпълняше с жалба и бях готов да заплача, да облея нозете ти сжс сжлзи... Аз — силния — да плача пред теб до забрава. Твоята ржка нежно гладеше косите, ми... Ти бе тжй добра... Защо, защо сторих това?

* * *

И сега твоя пжлен с жалби и укор глас се носи в душата ми. От онзи ден в който за сетен пжт обжрна своя пжлен с умиление и уплаха поглед кжм мен, аз не намерих покой. Аз гледах джлго след теб и истерически смях разкжсваше гжрдите ми. Острия вятжр гонеше окапалите листа и ги сжбираше на купчинки из посипаните с пясжк тесни алеи, по които още личаха стжпките ти от разходките през лунните нощи. Ти си отиде... Аз те изгоних затова, защото не знаех твоята сила над мен... Изгоних те, но плаках горчиво след теб, молих те да се завжрнеш, но ти, ти не стори това... Моя парк опушта.

* * *

Летя в безконечни висини... В бяг страшен аз тжрся началото и края на своя замжглен пжт. Далеч, далеч... Моя пжт е без начало и без край. Аз сжм сам, сам... Кому молихва за пощада да отправя?... Кому в жертва душа си да отдам?... Умря моя бог на доброто и злото... Ти, ти си тжй далеч! — Навеки далеч... Шо е всичко за мен без теб?

Вел — Ани

Из най-новата руска лирика.

Васил Каменски.

СРЕЩНЕТЕ УТРОТО НА РЕВОЛЮЦИЯТА.

Срещните се смеейки, с усмивки приветни
Цветя нек сърцата красят,
Над детските люлки мечтайте разцветни —
Там кржстове в розови ленти блестят.
На дни неуморни поети бждете
И утринни, ведри в кржвта
Кристални слова из сърцата хвжрлете,
А пжк в сърца любовта.
Летете кат птици приволни и свежи,
Сплетете гнезда среди рози в шумака.
Пролетни, ясни с младежки купнежи
Усмихвайте се сред люляка.
Пейте кат слжнцето с песни лжчисти,
Тржбете за дни на веселия
Звжните, играйте с децата тжй чисти
Живейте с онез новоселия;
Нечакана участ, вжзторжено чудо —
Да срещне сърцето тоз порив в гжрдите;
Славете революцията мощно и лудо—
И нека кжнтят планините.

Илия Вренбург.

НА УЛИЦАТА.

Улица. Снега скрипти. Прегжрнати вжрват.
Пак стрелят. Тем е все едно.
Целуват се. Две облачета в устните трепят
И сливат се в едно.
Гневна броди вред смжртта,
Ето я! В жгжла! Редом! Близко!
А бедния човек прегжща любимата девойка,
Говори й такива стари думи
„Миличка! Ненагледна ми“!
Пак стрелят. И притискат се един кжм други още
Що са пред смжртта тяхните прегради?
Но и тя не ще може
Отсече слабите ржце.
Боже! Зиме няма веч цветя —
Тревичка малка няма нигде
А могат хората така да любят
И пред очите на смжртта.
Може би след миг ще се залюбинат,

Като подхлзнати в леда,
 Но все прегръщайки се нежно
 При Теб ще дойдат те.
 В тези дни трябва сал молитви да шептиш
 И тъй да плачеш тихо...
 Но Господи, какво не ще простиш
 На влюбените?

Сергей Есенин.

* * *

В семейство родно тук съм пак,	Припадна сянка от зари
Мой край, замислен тих и нежен!	Върху куполите на храма.
Наокол кждрав полумрак	О други зрелища, игри
Ръка размахва белоснежна.	Не ще ви видя пак аз, няма!

А власите на мрачни ден	В забвение години ред
Разрошени се морно вят,	Изчезнахте след тях и вие;
И вечерната мъка мен	Водата само, кат напред
Неотвратимо ми тегнее.	Шуми и бреговете мие.

И във вечерната мъгла
 Се моля в спомените златни
 Аз на димящата земя
 За теб — далечно, безвъзвратно.

Превел: Евг. К. Теодоров

Виктор Хайрих

За балета.

Един пълстър и чуден свят, населен от особен клас на човешките деца. С това и собствено е казано всичко, защото едва ли може да се опише точно тоя бляскав и сияещ свят, грижите на чиито весели и жизнерадостни деца са да протанцуват тая земя и чиито печали и скърби траят не повече от полъха на вятъра. Някои художници са успели добре да схванат интересните форми и да ги изобразят в класическите „Athituden“ и „Арабески“, обаче никога писател не е можал да нарисова „Corps de Ballet“-а от театра и цирка съвсем верно, с всичките червила и пудри. Той трябва да е бил същевременно и балетмайстор, както напр. гениалния Август Сиемс, който преди това, като дворцов балетмайстор в Дармщадския придворен театър бе се научил да използва своите крайно интересни опити също и за литературата.

Безгрижност, леки чувства и истинско пристрастие към танца — това са свойствата, които психолога би трябвало да

намери във всяка балерина; — оная смес от суетност, честолюбие и детински характер. А училището, което имат да преминат младите момичета не е леко. В залата за репетиции има окачени надлъж на стените, железни прътове; те са необходими, защото служат за ръцете, като опорна точка при вътрешните и извиванията на торса и главата, при обтаганията и издиганията на краката, което съставлява и езика на балета. Пък и целия той не е нищо повече от една протанцувана драма, чието съдържание образуват изразите на чувствените усещания. Обекта на балетното действие е повече от лиричен, идиличен и историчен характер. Това намираме още в началото на балета — в пантомимичните жертвени танци на класичната древност, както и във военните танци на нецивилизования човек.

Нашия модерен балет има италианско произхождение; той се зароди в италианските кралски дворове и се пренесе от там във Франция, където се основа едно ново френско училище. И до днес се различават една италианска и една френска школа.

На каква обич се е радвал балета, особено в по-раннио време е известно. Във Франция Людовик XIII е танцувал сам, а неговия разточителен наследник се е явил веднаж на сцената като танцьор в един балет— „Flora“. Най-напред приблизително от сега—1700 г. и се явяват жените, като балерини. Ако днес кралете и високопоставените повече сами не излизат на сцената, то пък намираме тжкмо у тях един съвсем особен интерес към балета, когото пред всичко друго в гала-спектаклите считат най-достойно за честта на кралското посещение.

Днес балета се явява като една необходимост за всяка голяма сцена. Естествено е, че чрез обучението се започна твърде рано и усъвършенствуването му. Младите момичета в училищата се окръшват и надхвват с оня дух, който по-късно има всяка балерина и който има почти нещо общо с телесния дух на войника.

Едва ли има нещо по-интересно от това да се наблюдава една балетна група през време на репетициите. Появяванията на девойките са особено комични, защото те сами, с изключение на солотанцьорките, се грижат за пробните си костюми. И това у едни се състои в правилните „Bloomers“, у други в по-късата рокличка и др. Само краката у всички са обути еднакво, именно с познатите балетни обща и тяхните характерни върхове и почви. Милано впрочем и за тия обща държи рекорд в произвеждането им. Тук идва и живия темперамент на момичетата, които строгия балетмайстор, често не проговорящ една немска дума, само с голям труд може да държи в ред.

Как друг, обаче изглежда балета във вечерта на представлението. Грижливо фризирани, начервени и напудрени в разкошни цветни и копринени костюми и те стоят готови, леки и щеславни с трептящи сърца зад кулисите, до като режисьора

ги извика на сцената. Как лъжи и сяка, как се смее и блещи това! — една малка армия от красиви форми, която водят на сражение и която непременно ще бъде аплодирана.

Що се отнася до специалния морален характер на балетните танцьорки, то сред публиката често се пръскат слухове, сочещи мнението им за тях; но девиците на Терпсихора сжвсем не са по-леки, нито по-лекомислени от колкото тяхните колеги от сцената.

Като самостоятелно изкуство балета се издигна напоследък, но почна да унада, защото, при всичко липсват още добро обучение и училища за неговите грижи. И днес балета се изчерпва изключително в съзерцаване красотата на женското тело и пленява само с големите костюми и декоративни ефекти. Балета като нещо по-самостоятелно, трябва да го търсим винаги свързан с оперетата, толкова повече при засилването на специалните пантомими, обаче и тука той взема не винаги онова положение, което му подобава.

За всеки познавач на балета и неговия език, изгледа на едно добре извиващо се грациозно тяло ще достави истинско наслаждение, което би било действително чувствено, но не и неблагоприятно, а една добра танцьорка била тя „Grotesk-tänzerin“ „Charaktertänzerin“ или класична солистка, ще бъде разбрана навсякъде, защото езика на краката е „интернационален.“

Превел Лелиян.

Критични бележки.

ЗА ВАРНЕНСКИЯ ОБЩИНСКИ ТЕАТЪР.

Дейността на театъра, подета от няколко години безшумно, непоколебимо, с красиви моменти на вдъхновеност и любов към изкуството, все повече расте, създава традиция, достойно минало и се налага като един най-крупен факт в културния живот на града. И неговото закрепване и съществуване може само да радва, защото Варна е най-индиферентна, апатична и бездейна (в сравнение с много градове) именно в областта на изкуството.

През тоя сезон, театъра, макар и лишен от трите си големи сили Вл. Трандафиллов, Е. Ушева и Богданов, продължава все тъй неуморно своята работа, следвайки завета на основателя и режисьора му Ст. Бжъваров, изказан от него на юбилея му — „Дойдох да създам театър във Варна“.

Репертуара за това време е твърде пъстр в естетическо и идейно отношение и твърде еднообразен — в смисъл, че се състои преимуществено от комедии. Последното обстоятелство ни тика към един неприятен извод — че театъра се е подхлъз-

нал след вкуса на публиката, когато той трябва, а и материалната обезпеченост му дава всяката възможност, да ръководи, но сериозното, което се даде, показва незагледаните стремежи към истинско творчество.

Изнесоха се комедиите „Красивото приключение“, „Глупакът“, „Добре скроения фрак“, „Лов на мъже“, „Кин“, „Ревизор“, „Комедия за сериозни“, драмите „Народен враг“, „Живия труп“, „Самсон“, „Прокурора Халерс“ и единствената трагедия „Ръцете“.

Постановката на всички е добра — изнасят се с разбирания и ансамбл, костюмировката — също, но декорациите са крайно незадоволителни и даже просто невъзможни. Въобще за декоративни ефекти още и дума не може да става и на театъра предстои тук дълга работа. Обаче, като говорим за общото интерпретиране, не можем да отменим обстоятелството — твърде нежелателно — стремежа почти на всички актьори, (което се отразява и в по-сериозните пиеси) към създаване на евтен комизъм и сценични ефекти. Защото като че ли всички се надпреварват към произвеждане смях, лекота, пикантност и бягат от дълбоката игра. Това се забелязва и в „Народен враг“, а в „Глупакът“ ние не можем да простим на изплъняващия ролята на Юст, заедно с той прави от него не един непоправим идеалист, и „голямо дете“, а смешлю, който разсмива с възнен комизъм — интонация и маниери и който представя наистина един глупак. Кин оживен от артиста Шахатуни се играе с всичката пълнота и изисканост, също и „Ревизор“, като се изключат много афектирани и преувеличени пасажии и излишната маниерност. „Живия труп“, „Самсон“ и „Прокурора Халерс“ от главната до последната роля се изнасят задоволително и изискано. За „Народен враг“ — най-хубавото в репертуара — има много да се желае. Впрочем това се извинява с обстоятелството, че е мъчно да се изнасят символичните драми на Ибсен. Изнасянето на „Ръцете“ е може би истински триумф.

В репертуара трябва да се застъпват по-известни сериозни и съвременни писатели. Модерната драма, която завоюва сцената не само в странство, но и в нашата столица, тук е твърде пренебрежната, а тя е истинската драма на XX век. Тя се застъпва само с по 1 пиеса на Уайлд и Ибсен. Също и родната драма трябва да се застъпи — Яворов, Страшимиров П. Тодоров, Кирилов и още доста ратници трябва да бъдат представени. Най-голямата заслуга, която може да принесе българският театър, то е да стане люлка и училище за родната драма. Защото ние сме готови често да изнесем безсмислица, която в чужбина се смята за блудкавост недостойна за критиката, но не и скромните зараждащи се ценности у нас.

Вече разбиранията с които се изнася всяка пиеса и неуморният труд на режисьора говорят доста за г-н Бжчваров, — не само режисьор, но и най-крупната сила в театъра. Всяка роля се

изнася от него с замаха на истински артист с проникновение и дълбочина на психичното преживяване. В комичните роли той е непринуден, плавен и заризителен. А в „Живия труп“, „Ръцете“ и „Прокурора Халерс“ той ни създава живи завършени образи с удивителния размах на твореца, като ги издържа до край с усета и анализа на вещ психолог.

Арменската актриса Шахатуни, която отскоро гастролира на варненската сцена, дойде оживи я и внесе в нея това което ѝ липсваше — всецяло отдаване на изкуството в неговото съблезимно пожертвование, мощна прочувствена игра, която повнася и увлича и неудържим емоционален изблик. Ролите, които той изнесе, струва ни се, че поне във Варна не би могъл да бъде заменен от никого. Елегантния, лек, жизнелюбостен салонен кавалер Хлестаков, небрежния, благороден исагвиничен Кин, който той изнесе с дълбокия трагизм в последния момент и сгъстената, бурна игра на Брашяр, — това са образи, които остават неизличими в душата.

Гандев — незаменим изпълнител на бавните комични и старчески роли, вечно разнообразен, гризлив до подробности. В него няма нито един жест излишен и във всяка своя роля той печели публиката, която се залива с искрен и непринуден смех. А Осип? — Не това не е Гандев, а живия Осип введен на сцената.

Ив. Янев — млад актриса — той обещава много и все по-сигурно завладява сцената. Градоначалника в „Ревизор“ той изнесе с много шарж, неужни афектирания и непоносими кръсжди; другите роли добре, а в „Ръцете“ се очерта като силен, цзлен с големи дарби, чието поприще е драмата и трагедията, а не комедията.

III. Попов — комическа актриса колкото фалшиф във от комедията, толкова той е незаменим в нея. В „Красивото заключение“ той доказа най-ярко това, кждето в I акт е почти негършим, но в II — незаменим. Също му липсва тежест — Галския принц ни представи не като принц, а като франт от днешните локали.

Кр. Мумджиев — също се окръгли като комическа актриса, навсежда заризителен и жив.

Дуков — това е млада сила, която блясна изведнаж и все по-силно се очертава като дълбоко одарена натура. В „Самсон“ той ни изненада, а и в по-малките роли се яви не по малко гризлив и правдив.

И. Петров, също млада сила той се все повече проявява и в „Глушак“, „Лов на мъже“ и „Ревизор“ ни даде зряла и възхитителна игра. Само трябва да обжрне по-голямо внимание на дикцията си, защото понякога почва да декламира. Не можем също да не кажем хубави и насърчителни думи за А. Темелков, Дянев и Игнатов. Много добре е, гдето театра се подновява с нови сили и по той начин опреснява и освежава.

Но ако театра има актьори, които, биха били гордост за много други — то актриси почти няма.

Н. Бжчварова си остава най-голямата сила; само че напоследък играта ѝ почва да става твърде небрежна. Ролята си в «Красивото приключение» тя би могла да гастролира с успех и на европейска сцена.

Е. Попова, като че остана в омагьосан кръг и почва много от рано да се повтаря — все тия вдигания на главата преди да заговори и гледане върха на ноктите. Впрочем в „Прокурора Халере“ тя вдъхва надежди, че пак ще заработи пълна с жизненост.

Янева обещава да се издигне над всички, но трябва ѝ още школуване. Тя има данни за една добра актриса но за сега не е „голяма“, както мнозина писаха. Внимателна тя бавно върви към оформяване таланта си. Нейният глас ѝ твърде помага, но движенията, дикцията са не всякога отмерени, закръглени и на място. Ролята си в «Самсон» изглежда твърде плоско и колкото и да шепна „аз съм развълнувана“ ние не можахме да я видим с неудържимото, силно чувство, каквото изисква ролята ѝ. В спречкването с Брашар с тия пресипващи викове е непоносима. Обаче тя обещава да превъзмогне всички дефекти и ние очакваме от нея много.

Г-жа Ст. Гандева ни даде най-хубава игра в „Самсон“.

Г-ца Шивачева има данни за добра актриса, но трябва да измине доста дълъг път. Г-ца Николова в „Кин“ и „Живият труп“ още твърде млада се яви свободна със смях, положителен размах и вдъхва надежди. Г-жа М. Михайлова и Д. Антонова не са направили голям прогрес и изглежда че ще си останат в малките роли.

Вдъхновени от искреното желание да видим театра достигнал още по-голяма висота, станал извор на чистото изкуство и храм на висшата естетична наслада, от желанието да го видим идния сезон в новата, модерно уредена театрална зала, ние чувствуваме безкрайна благодарност към тия скромни ратници в града и вярваме в неговото бъдеще, когато ще оправдае всички надежди и пожелания, които културна Варна му възлага.

Редакция и администрация „Цар Крум“ № 6 — Варна

Броя 4 лева.

Печатница „Кънчо Николов“ — Варна